

Репортаж

От двете страни на Маи́а-га!

Турци в село зад границата пазят българския език на дедите си, докато днешните „модерни“ българи говорят на „брюкселски“

Велиана ХРИСТОВА

Май не ми се беше случвало да получавам дарове от все сърце на непознато място. Бабицката обира всичките ябълки, които достига по дървото в двора си, и ни подава цяла купчина плодове. За децата, нали току що е свършил Рамазан байрам, подава тя ябълките на някаква смесица от турски и български. „Децата“, това са студентите от УниБИТ и ЮЗУ, които тази година участват в Международния летен университет Странджа планина и нейната роля в преноса на цивилизации Изток-Запад. Намираме се в с. Кайнарджа, което някога се е казвало Яна. Българите са били прогонени оттук след войните през 1913 г. Вече десета година

срещат, все едно, че родата е дошла на гости - с радост. Имотите на българските бежанци до ден днешен стоят на място, типичните странджански къщи със зидан цокъл и втори етаж от дърво днес са полурухнали, покривите са пропаднали, черчевата заят без стъкла, стените са напукани и порутени. Тази тъжна картина може да се види навсякъде в района, и в Лозенград, и в околните села. Та чак до крайбрежието на Черно море, където е Салмидесос (Кыйкьой) - от южната страна на нос след р. Резовска. Турските власти не пипат тези имоти, чакат те сами да се срутят или политичите да решат нещо за тяхната собственост. И така от десетилетия.

Според историческите архиви след 1913 г. от турските територии в Източна Тракия полити-

ците са изселили над 51 000 българи от 108 села. От Лозенградско са прогонени близо 8000 души, от Пинар хисар (в България го наричаме Бунархисар) - над 4600, от Визе - близо 2000, и т.н. А в края на XIX в. на това място турските семейства са били пет пъти по-малко от българските и 6 пъти по-малко от гръцките. Първото нещо, което казват голяма част от местните хора, е, че корените им са български и паметта за това е жива. Винаги политиката причинява страданията на народите. В Кайнарджа неизменно ни показват голяма странджанска къща на номер 21 до главната улица, която с всяка година изглежда все по-грозно. Къщата на някогашния свещеник на голямото и богато българско с. Яна. Местните я показват с уважение на всеки гост от България. Казват, че сега се чакал закон, с който може би ще бъдат върнати на предишните им собственици вакъфските (църковните) имоти.

Човекът, който живее в съседната къща, бърза да ни зарадва, че кметът на Кайнарджа е решил да реставрира дома на свещеника и да го превърне в туристически обект, за да може на туристите да показват християнския бит от миналия век. Редван - така се казва „съседът“, е на видима възраст около 40 години. Не е потомък на изселени от България турци. Но знае някои български думи и къде със знаци, къде на турски, обяснява, че преди 10-ина години е работил в България, ама сега там работа няма. Вика ни да покажем нещо интересно в двора си и докато вървим към портата, разпитва - у вас с евро ли сте, или с левове? С левове, казваме. Той одобри-

Пристанището на Салмидесос

телно кима и казва: „Евро - лошо“. Не успяваме да разберем защо е лошо. На портата към двора се е запрячил камион с ремарке, семейството стоварва дърва. Редван вика нещо на другите и след минути ремаркетът е отместено.

Влизаме в двора. Един старец се надига от дървата под сайванта, Редван обяснява, че това е баща му. Все ровел наоколо с металотърсач, търсел имане, ос-

селища, образът на Ататюрк стои при входа на всеки музей, на всяко държавно учреждение, във всеки кабинет и хотел. За културния туризъм в Турция се грижи изключително държавата. С държавни пари се правят разкопките, особено в последните години се отпускат доста средства за археология, с държавни пари се правят музеите, както ни обясняват в експозицията на Къркларели. Зам.-кметът на общината Юнал Башкур дори обещава догодина български студенти да бъдат поканени на разкопки в Турция.

Пътуваме към Визе - град с огромно тракийско светилище върху високо плато, с римски амфитеатър и късноантична крепост, с църква - т.нар. малка „Св. София“, превърната обаче от властите в джамия на Сюлейман паша. Наблизо е и гр. Пинархисар, където навремето Богдан Филев е описал странния тракийски мегалитен паметник Амбаркая, вкопан в самотна скала - съоръжението е нещо средно между гробница и долмен. До 2006 г. дори турските колеги не знаеха къде е този паметник, докато не го намерихме и не го посетихме със студентите, разказва проф. Валерия Фол, която ръководи летния университет. Има и други такива паметници, но са във военната

Селото на Негред говори български

зона и не можем да ги посетим, обяснява Бахар, преводач, бабака и най-голям помощник на университета за всичко. Прави впечатление, че в този район има все още твърде много военни обекти. Докато у нас след влизането ни в НАТО граничната полиция е намалена драстично, заставите са изоставени и се рушат, селата край границата около Малко Търново се обезлюдяват и загиват.

Асфалтът по пътищата след българската граница е като джам, за разлика от дупките, които у нас незнайно защо наричаме пътища. След приемането на България в НАТО пътят от границата до Къркларели отдавна е построен с пари от ЕС, за да може да минават тирове, докато у нас от Малко Търново до границата все още е наниквде. Шосето и след Визе до Салмидесос е като магистрала. Пътном спираме в малко селце - Пойралъ, където сред селски къщурци се извисява джамия и до нея... етнографски музей. Строени са още през 1915 г. Днес този музей край пътя показва възстановка на сватбените обреди в региона. С типичните тук кукли манекени са показани носите, дори има макет на каруца с две магаренца, с която возят булката. Можете да си купите типични местни терлици, ръкавици, шамии, плетени и ушити на място. Турците, които не са имали род от България, също са дружелюбни с нас. Във Визе млада жена ни показва боядисаните си с къна нокти за Байрама и с жестове обяснява - туркините боядисват с къна не косите, а ноктите си, смята се за гиздаво по време на празник.

На стр. 16

Снимки АВТОРКАТА и ДЕНКА КАЦАРСКА

Изворите на Теар са атрактивни за туристи

университетът неизменно минава през това място, студентите се сменят, но Кайнарджа винаги е в програмата. Понеже като ще говорим за цивилизации, няма как да бъдат подминати прочутите извори на р. Теар тук, за които пише още Херодот и където персийският цар Дарий е стоял на бивак в похода си срещу скитите.

Тук човек разбира най-добре защо университетът е назван така. Този район на юг от Малко Търново, през границата, е близо до общинския център Къркларели (Лозенград) и обилието на древни тракийски паметници тук е не по-малко от това в българска Странджа. Те още не са така проучени, както у нас, защото и общината на Къркларели, и турската държава всъщност са започнали да изучават древността преди 10-ина години, когато проф. Александър Фол дава идеята за международния университет. Дотогава са обръщали внимание само на османския исторически период, казва кметът на Малко Търново Иван Иванов.

В Кайнарджа обаче на всяка крачка е усещането за един друг „пренос на цивилизации“, доста по-късен и свързан пряко с нашата история. Дедите на голяма част от хората, които живеят тук, са от България - били са изселени в турско, когато през 1913 г. се сключва т.нар. Одринско съглашение. То постановява размяната на цели села от двете държави - от лозенградските санджаци към България са натирени живеещите по тези земи българи, а от Лудогорието и от Южна България тук са преселени турски села. В този район навсякъде ни по-

Къщата на българския свещеник в Кайнарджа

Останките от българската църква са в двора на Редван

Мнение

www.duma.bg

Константин ИВАНОВ

Би трябвало да съм свикнал да не обръщам внимание на безумните драсканици по форумите, но не става. Някой си Юлиан Илиев, сервитьор в малтийски ресторант, обрал от касата 3000 евро, съобщава Фрог нюз ли беше, Дир.бг. ли беше. “Комунист трябва да е бил, те крадат. Проверете за коя партия е гласувал на изборите - излиза БСП, нали?” По логиката на този дървен философ, бълващ простотиите си под никнейма “Voggod”, Бърнард Мадофф, който завлече хиляди вложители с над 50 милиарда долара, трябва да е най-свирепият комунист на всички времена. И редовен гласоподавател за БСП!

В семейна кавга за имот 74-годишен мъж, завърнал се от Швейцария, където е работил, убива близките си и подпалва спорната къща. “Комунист е бил, щом е бил на работа в Швейцария”, умува друг

„анализатор“ на престъпната психика

на комунистите.

Известният български композитор Стефан Димитров в едно интервю изтъква ролята на “Златният Орфей” за разцвета на българската естрадна песен и утвърждаването на млади таланти. “И той страда от живкосталгия. “Златният Орфей” беше един комунистически кич,

Желязна завеса в главите

Младото поколение живее с фалшифицирана представа за негалеchnото ни минало

измислен, за да могат да получават награди министърски съпруги и любовници”, или “Стефко, времената бяха други, тогава пишехте песнички, които да възпяват социалистическите идеи, пеехте за чавдарци”, безпрекословно отсичат форумни музикални капацитети.

Баш Стефан Димитров да страда от “живкосталгия”, демек носталгия по живковизма! Той, който при избухването на демокрацията беше един от бардовете на синята идея. Баш той да е възпявал чавдарци. Ама иди го убеждавай пещерния “музиколог”- антикомунист, че “Златният Орфей” е бил истински празник на изкуството, който привличаше като гост-изпълнители имена със световна слава, освен споменатия му принос в музикалната ськровищница на България. И че Стефан Димитров е автор на незабравимите, далече от всякаква идеология “Нека да е лято”, “Дано”, “Всичко ми е наред”, “И замириса на море”, че неговите песни са ги пели най-добрите наши естрадни певци Лили Иванова, Емил Димитров, Васил Найденов, Богдана Карадочева, “Тоника”, автори на текстовете му са били Мишо Белчев, Миряна Башева. Но на разни келеши, които нищо полезно не са създали през живота си, им извира отвътре

да оплюят твореца, интелектуалеца

само защото си е позволил да каже добра дума за нещо, сътворено при социализма.

Дори бардовете на “синята идея” Стефан Димитров и Богдана Карадочева бяха обвинени в носталгия по живковизма

Впрочем какво друго освен подобни “психоаналитици” и “музиколози” може да очакваме да се пръкнат, след като от 22 години насам се внушава, че предходните 45 години са били време на кървав терор, робски труд и управленско безумие на шепата тъпоглави апаратчици. Започна се с онази злощастна за поръчителите й карта на България, осеяна с черепа и се продължава и в наши дни с легендата за погубения по политически причини дядо на настоящия ни премиер. Така, образно казано, във времето на 3D филмите на българите му прожектират чернобяло кино от най-изтър-

каните ленти на първобитния, предизвикващ насмешка в цивилизованата свят антикомунизъм. Не е чудно, че цяло едно поколение - роденото малко преди и след 1989 г. - живее с фалшифицирана представа за недалечното минало.

Ако въобще има някаква представа. Защото поради много причини, които условно и за прегледност да обобщим с термина “чалгокрация”, голям сегмент от най-младите хора са просто невежи за елементарни факти от исторически, политически, научен, социален, житейски (каквото и да добавите, няма да сбъркате) характер. Най-пресен при-

мер. В поредното предаване на отличната рубрика “БНТ такси” водещата натовари в колата две тийнейджърки и ги заведе на открития същия ден Музей на социалистическото изкуство. Милите марсианки! Те не можаха да назоват нито един от политическите дейци, обект на скулптурно изображение. Естествено името “Ленин” нищо не им говореше. Не можаха не смислено, а въобще да отговорят на нито един от елементарните въпроси, свързани с близкото минало, че и с настоящето на България, зададени им от водещата. И по никакъв начин не се почувстваха засрамени от безумното си невежество.

От гвете страни на Маиá-га!

От стр. 13

Самият Салмидесос (Къй-кьой), древно пристанище на траките, където е запазен уникалният скален християнски манастир “Св. Никола” (VI в.), сега се развива като живописно курортно градче на залива между две реки, вливащи се в морето.

Местното население се издържа най-вече с риболов и от

Млада туркиня е нагиздила пръстите си с къна

пристанището. Виждаме обаче първия къмпинг с удобни къщички навътре в поляните - в Турция не е разрешено да се строи по-близо от 1,5 км от морето.

Районът на Къркларели в последните години се развива активно. В града преди 10 години е имало 40 000 жители, сега са 65 000. За сравнение - за същото време населението в Малко Търново е намаляло от 14 000 на под 4000 души. Според Юнал Башкур общната разчита на промишленост, но не на всяка цена. Ценим чистотата на прекрасната природа на Странджа и искаме да я запазим, казва той. Общината набляга на екологичното земеделие, на леката промишленост и все повече на културния туризъм. Доскоро в града имаше факултети на Тракийския университет в Одрин, от миналата година те са обособени в отделен вуз - Университета на Къркларели. Той има 4 факултета в областта на техническите науки, технологиите, филологията и икономиката. В него учат 10 000 младежи, а край града се строи студентски кампус за 15 000 души. На 15 септември тъкмо беше ден за записване на първокурсниците. В същия ден - като у нас, се открива учебната година в средните училища.

През цялото време с нас е Недред, местен фотограф. Той е от с. Паспалово, сега в граничната зона. Говори прилично български. Откъде го знаеш, питаме. Цялото ни село говори български, пазим езика, казва той. Оказва се, че прадядо му е бил от Девин. Недред едва миналата година посетил за пръв път

На 15 септември Университетът на Къркларели записваше първокурсниците

България, участвал и във фотоизложба в Бургас. В селото му живеят потомци на изселени от България мюсюлмани. И тези турци, в затынени селца в турската държава, предават от поколение на поколение и пазят българския език! Как да не направи човек паралел

Макет на каруцата за булката в музея в с. Пойралъ

с “модерните” българи, новопреселени в Брюксел и къде ли не, които не искат децата им да учат български, та да се интегрирали по-добре в чужбинско. Срам ме е да го кажа пред Недред. А той сочи на север към планината и казва: “Това там е най-високият връх на Странджа, Маиá-да. Наставката “да” означава планина”.

Този връх се вижда и от земи-те на Малко Търново. На български му казват Махиада.